

КОНФЕРЕНЦІЇ

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ»

26 листопада 2010 року в Києві, в Інституті демографії і соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні та демографічні наслідки системної кризи в Україні і шляхи їх подолання», в якій взяли участь провідні українські фахівці, відомі вчені з країн СНД, представники міністерств і відомств країни, а саме: директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, академік НАН України Лібанова Е.М.; декан економічного факультету Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, завідувач кафедри економічної теорії, член-кореспондент НАН України Базилевич В.Д.; керівник управління соціальної безпеки Апарату Ради національної безпеки і оборони України, доктор економічних наук Гнибіденко І.Ф.; професор Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, доктор економічних наук Грیشнова О.А.; директор Державного інституту розвитку сім'ї та молоді кандидат політологічних наук Мішин А.О.; завідувач кафедри кооперації і соціології Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації, кандидат економічних наук, доцент Злотніков А.Г.; проректор з навчально-методичної роботи Університету банківської справи Національного банку України, доктор економічних наук, професор Кравченко І.С.; перший заступник директора Державного центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України Зінкевич Н.І.; головний науковий співробітник Інституту економіки НАН Білорусі, доктор економічних наук, професор Раков А.А.; завідувач відділу Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук Садова У.Я.; головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, доктор політичних наук Котигоренко В.О.; проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доктор економічних наук, професор Колот А.М.; завідувач кафедри управління виробництвом Донецького національного технічного університету, доктор економічних наук, професор Мартякова О.В.; завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці ВНЗ Укркоопспілки «Полтавський університет економіки торгівлі», доктор економічних наук Костишина Т.А.; завідувач кафедри економіки і організації виробництва Кіровоградського національного технічного університету, доктор економічних наук Семикіна М.В.; провідний науковий співробітник лабораторії медичної демографії ДУ «Науковий центр радіаційної медицини АМН України», доктор медичних наук, професор Омелянець М.І. та ряд інших.

Організаторами конференції є Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України, Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана, Міністерство праці та соціальної політики України, Державний комітет статистики України.

У ході Міжнародної науково-практичної конференції учасники обговорювали основні результати досліджень щодо сучасних соціально-економічних тенденцій в Україні, демографічних та соціальних наслідків системної кризи, а також питання формування і реалізації стратегії соціально-економічного розвитку та економічних реформ у пост-кризовий період.

З привітанням до учасників конференції звернулась директор Інституту, академік-секретар відділення економіки НАН України Лібанова Е.М. У своєму виступі вона охарактеризувала сучасну ситуацію щодо економічної кризи, відзначила, що всі фахівці сходяться на тому, що криза не закінчується, і нас очікують наступні хвилі кризи. Розгортання світової системної кризи призвело до загострення в Україні значної кількості соціально-економічних та демографічних проблем, що сформувались впродовж попередніх років і вимагають невідкладного вирішення. Передусім, це депопуляція, низькі стандарти та якість життя, надмірне майнове розшарування населення, неефективний соціальний захист, поширення соціально залежних хвороб, гендерна нерівність, забруднення довкілля та ін. Відповідно до цього перед нами стоїть мета спробувати діагностувати кризу, визначити її специфіку, віднайти шляхи та напрями її подолання. У доповіді «Пошуки можливостей подолання системної кризи в Україні» Лібанова Е.М. наголосила, що економічний спад, нестабільність банківської системи тощо віддзеркалюють руйнацію глобальної фінансової піраміди, відзначила основні прояви системної кризи і запропонувала деякі шляхи її подолання.

Доктор економічних наук, професор Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка Грішнова О.А. у доповіді «Соціальна відповідальність як чинник подолання системної кризи» висловила думку, що всі вияви кризи в нашому суспільстві спричинені нестачею або і повною відсутністю соціальної відповідальності. Усі шляхи подолання кризи, запропоновані Еллою Марленівною, передбачають розвиток відповідальності на всіх рівнях. Соціальна відповідальність є необхідною умовою функціонування держави, вона має стати національною ідеєю, яка допоможе вийти Україні з кризи.

Директор Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, кандидат політологічних наук Мішин А.О. у доповіді «Формування здорового способу життя як чинник подолання демографічних наслідків системної кризи в Україні» наголосив на тому, що концептуально державна система формування здорового способу життя повинна базуватись на визначенні і визнанні здоров'я як цілісної системи, яка інтегрує в собі чотири складові: соціальну, психічну, фізичну і духовну.

Завідувач кафедри кооперації і соціології Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації, кандидат економічних наук, доцент Злотніков А.Г. виголосив доповідь на тему «Региональные особенности в демографическом развитии белорусско-российско-украинского пограничья», у якій зазначив, що негативний характер демографічних процесів у прикордонних з Білоруссю областях України та Росії свідчить про більш гостру системну демографічну кризу. Це насамперед пов'язано зі значним відставанням прикордонних регіонів у соціальному та економічному їх розвитку. Демографічна ситуація в цих периферійних регіонах свідчить про загальні для Білорусі, України та Росії тенденції.

Проректор з навчально-методичної роботи Університету банківської справи Національного банку України, доктор економічних наук, професор Кравченко І.С. у допо-

віді «Мегаекономічний аспект формування робочої сили» зазначила, що спад світового ВВП може частково (періодично) стати єдиною можливістю забезпечення економічної рівноваги у випадках, коли не здійснені адекватні заходи економічної політики щодо забезпечення мобільності ресурсів (коли перерозподіл факторів виробництва штучно обмежується).

Доповідь першого заступника директора Державного центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України Зінкевич Н.І. «Ризики та перспективи розвитку ринку праці України на етапі виходу із стану економічної кризи» була присвячена аналізу впливу кризи на український ринок праці.

Завідувач відділу Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук Садова У.Я. у доповіді «Розвиток територіальних міграційних систем у світлі викликів сучасної кризи» зазначила, що територіальні міграційні системи України розвиваються на основі об'єктивних соціальних та економічних законів, проте тенденції їх функціонування і розвитку не враховуються в державі.

Головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, доктор політичних наук Котигоренко В.О. виголосив доповідь на тему «Особливості податкової політики в Україні як соціально-демографічні ризики», у якій підняв питання щодо нового податкового кодексу.

Заступник директора з наукової роботи Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, доктор економічних наук Макарова О.В. виступила з доповіддю «Впровадження системи моніторингу та оцінювання як засіб вдосконалення соціальної політики».

Проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доктор економічних наук, професор Колот А.М. у доповіді «Імплементация нових та модернізація класичних функцій держави у соціально-трудоу сфері в умовах глобальних викликів» розкрив сучасні тенденції, що віддзеркалюють еволюцію та конкретні прояви нинішньої ролі держави у царині соціально-економічного розвитку.

Широке коло актуальних питань соціально-економічного та демографічного розвитку обговорювалося на конференції в рамках трьох секцій:

1. Сучасні соціально-економічні тенденції в Україні.
2. Демографічні наслідки системної кризи в Україні та шляхи їх подолання.
3. Соціальні наслідки системної кризи в Україні та політика протидії соціальному виключенню.

За результатами обговорення учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні та демографічні наслідки системної кризи в Україні і шляхи їх подолання» було прийнято рекомендації, адресовані Кабінету Міністрів України.

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ»

28 квітня 2011 року в Києві, в Інституті демографії та соціальних досліджень ім. В.М. Птухи НАН України відбулася Міжнародна науково-практична конференція

«Соціально-демографічні наслідки Чорнобильської катастрофи». Конференція була присвячена обговоренню основних проблем у сфері демографічних та соціально-економічних наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС.

У конференції взяли участь відомі науковці, фахівці з проблем соціально-демографічної ситуації, тривалості життя і здоров'я населення, представники міністерств і відомств країни, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, академік НАН України Лібанова Е.М.; директор Департаменту соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Міністерства соціальної політики Кравченко О.С.; президент Національної академії медичних наук України, директор ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. А.Н.Марзєєва», академік НАМН України Сердюк А.М.; завідувач лабораторії медичної демографії Інституту радіаційної гігієни та епідеміології, кандидат географічних наук Гунько Н.В.; завідувач кафедри загальної екології та безпеки життєдіяльності факультету екології та біотехнологій Національного університету біоресурсів і природокористування, доктор медичних наук, професор Прилипка В.А.; директор ДУ «Інститут економіки природокористування та соціального розвитку» НАН України, академік НААН України Хвесик М.А.; Голова Славутицької міської ради, доктор економічних наук Удовиченко В.П.; завідувач кафедри кооперації і соціології Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації, кандидат економічних наук, доцент Злотніков А.Г.; професор кафедри управління персоналом та економіки праці КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, кандидат економічних наук Гриненко А.М.; професор ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», доктор економічних наук, Заслужений діяч науки і техніки України Куценко В.І. та інші.

З привітанням до учасників конференції звернулася директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, академік НАН України Лібанова Е.М. У своїй доповіді «Демографічні наслідки Чорнобильської катастрофи» вона представила основні результати моніторингу (проводиться з 1997 року), які мають важливе значення для формування комплексної оцінки ситуації, що склалася в Україні в останні 25 років. Лібанова Е.М. проаналізувала чинники та демографічні наслідки Чорнобильської катастрофи, дала оцінку рівню та якості життя на забруднених і прилеглих до них територіях і порівняла їх із середніми показниками по Україні, звернула увагу на об'єктивні тенденції смертності і загальні зміни чисельності населення. Наприкінці доповіді Елла Марленівна висловила пропозиції щодо дій, необхідних для запобігання демографічній деградації та знелюдненню постраждалих територій, серед яких: розвиток соціальної інфраструктури, ринку праці, забезпечення доступності освіти і медичних послуг; розробка стандартів здорового способу життя з урахуванням специфіки постраждалих територій; визначення перспективних напрямів економічної діяльності на постраждалих територіях та забезпечення державного замовлення на підготовку відповідної робочої сили тощо.

Директор Департаменту соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Кравченко О.С. у своєму виступі звернула увагу на те, що в останні два десятиріччя в Україні створено комплексну розгалужену систему соціального захисту чорнобильців, яка ґрунтується на чіткій нормативно-правовій базі та відповідному бюджетному фінансуванні. Цього року максимально були враховані потреби та побажання регіонів щодо оздоровлення дітей, посилено відповідальність за якість послуг, підвищено кваліфікаційні вимоги до оздоровчих закладів. Доповідач окреслила основні проблеми соціального захисту та внесла пропозиції щодо поетапного вирішення болючих проблем, починаючи з найбільш важливих, а саме: поетапне підвищення розмірів пенсій інвалідам-ліквідаторам аварії на ЧАЕС (у 2 рази до 2015 року); поліпшення стану забезпечення путівками для санаторно-курортного лікування; починаючи з 2012 року,

забезпечення змоги інвалідам-ліквідаторам оздоровлюватись мінімум раз на два роки; збільшення видатків на лікування громадян; здійснення реконструкції приміщення Наукового центру радіаційної медицини.

Кравченко О.С. доповіла, що Прем'єр-міністр України дав доручення, яким передбачається розробити і узгодити з соціальними партнерами, органами виконавчої влади, громадськими радами та подати на розгляд Уряду проект Закону про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Завідувач лабораторії медичної демографії Наукового центру радіаційної медицини НАМН України, кандидат географічних наук Гунько Н.В. у доповіді «Уроки Чорнобилю – екологічна міграція» наголосила на необхідності вчитися на досвіді минулих років. Вона означила групи факторів, що впливали на екологічну міграцію із РЗТ, проаналізувала напрями і обсяги міграційних потоків, звернула увагу на поетапність і хвилеподібність організованої екологічної міграції, які безпосередньо залежали від рішень уряду, обсягів фінансування переселенської програми та термінів введення в дію житла для переселенців, на ланцюгові реакції змін геодемографічного та соціально-економічного характеру як у регіонах-донорах, так і у регіонах-реципієнтах. Враховуючи ситуацію в Чорнобилі і Фукусімі, вона запропонувала віднести до найбільш актуальних напрямів наукових досліджень на сучасному етапі такі: дослідження внутрішніх і зовнішніх екологічних міграцій; визначення впливу екологічних міграцій на геодемографічний простір та демоекономічний розвиток держави і окремих її регіонів; створення інформаційно-методологічного забезпечення аналізу екологічних міграцій; прогнозування та попередження екологічних міграцій населення; аналіз чинників екологічних міграцій, оцінка їх обсягів та термінів; удосконалення статистичного обліку міграційних процесів.

Президент Національної академії медичних наук України, академік НАМН України Сердюк А.М. представив доповідь «Сприйняття радіаційних ризиків: 25 років після катастрофи», в якій зосередив увагу на медико-соціальних наслідках чорнобильської катастрофи. Він охарактеризував три етапи інформаційної блокади в Україні (секретність, вседозволеність та дезорієнтація), проаналізував вплив Чорнобильської катастрофи на стан здоров'я людей, спинився на основних напрямках роботи з населенням та зазначив необхідність переглядання зон радіаційного забруднення. Сердюк А.М. наголосив, що Чорнобиль – це не екологічна, а техногенна катастрофа і виділив її основні уроки, а саме: недооцінка масштабів катастрофи; відсутність інформації; провал радіаційної розвідки; залучення великої кількості непрофесіоналів; недостатність дозиметричного контролю; недосконалість нормативно-правової бази. Він визначив основну мету: оцінити ефективність реалізованих захисних заходів минулого заради майбутнього і залучити до вирішення проблем радіаційної безпеки ядерних технологій вчених НАН, НАМН і НААН, відповідних міністерств і відомств; для готовності аварійного реагування створити відповідну правову базу, підготувати бригади спеціалістів швидкого реагування і забезпечити їх необхідними ресурсами, розробити план реагування для кожної АЕС. Сердюк А.С. запропонував спільно з вченими Японії, РФ та інших країн оцінити медичні наслідки аварій на Чорнобильській АЕС і Фукусімі–1.

Завідувач кафедри загальної екології та безпеки життєдіяльності Національного університету біоресурсів і природокористування, доктор медичних наук, професор Прилипко В.А. у доповіді «Соціально-психологічний стан населення на радіоактивно забруднених територіях в динаміці післяаварійного періоду» висвітлила результати соціально-психологічного моніторингу, що проводився серед населення, яке постійно проживає на радіоактивно забрудненій території (РЗТ), учасників ліквідації аварії, евакуйованих та переселенців.

Доповідач зосередила увагу на основних видах перепон для економічного відродження постраждалих регіонів, охарактеризувала соціальне самопочуття населення і виділила три основні групи потреб: соціально-політичні і правові гарантії; матеріально-трудова та інформаційно-рекреаційні гарантії; соціально-психологічна підтримка. Вона також означила різні групи населення за рівнем сприйняття радіаційного ризику, за ціннісними орієнтаціями, соціальними установками і життєвими стратегіями, за мірою потреби в допомозі. Прилипко В.А. зауважила, що зниження рівня соціальної напруженості на РЗТ можливе тільки за умови оптимізації на державному рівні соціальної політики ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і виділила основні її складові: перегляд і оптимізація нормативно-правових актів; розробка і реалізація програм, стимулюючих розвиток соціальних і виробничих сфер на РЗТ; реалізація єдиної системи соціальної, психологічної і медичної реабілітації постраждалих; наукові дослідження по проблемі.

Професор ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» Куценко В.І. виголосила доповідь «Соціальні засади сталого розвитку територій, що зазнали Чорнобильського впливу». Вона зауважила, що сталий розвиток може забезпечити тільки поєднання економічного, екологічного і соціального аспектів і представила десять головних напрямів сталого розвитку, обраних у країнах Європейського Союзу, а також проаналізувала економічні та соціальні показники в постраждалих областях та в Україні в цілому. Куценко В.І. наголосила, що для стабільного сталого розвитку необхідно: забезпечити структурну перебудову економіки перш за все постраждалих районів; здійснити структурну перебудову на користь соціального блоку; забезпечити взаємодію суспільства, держави і природи в формуванні сталого розвитку; поставити освіту серед усієї соціальної сфери найпріоритетнішою (освіта має забезпечити орієнтацію мислення фахівця на забезпечення сталого розвитку).

Виступ Голови Славутицької міської ради, доктора економічних наук Удовиченка В.П. був присвячений подоланню наслідків Чорнобильської катастрофи, в якому було сказано про низький рівень інформованості, відсутність Державного реєстру наслідків катастрофи, перешкоди у виконанні головної роботи – вилучення 200 т паливноутримуючих мас, їх переробки і захоронення. Володимир Петрович бачить вихід у поверненні до Меморандуму країн «Великої сімки», Єврокомісії і України щодо дострокової зупинки ЧАЕС (зокрема, до Положення про зобов'язання країн щодо всеохоплюючої допомоги Україні), адже Чорнобиль – це не тільки українське лихо, це екологічна і соціально-економічна проблема всього світу. Удовиченко В.П. розповів про умови проживання у Славутичі і зауважив, що модель створення рівня життя у місті безальтернативна в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи. Він оголосив основні «Славутицькі принципи»: опікування уряду і держави над атомною енергетикою; інформованість; участь місцевих та регіональних влад у локалізації техногенних катастроф. На завершення доповіді він вніс пропозиції щодо оптимізації державної політики у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, а саме: економічна, екологічна та соціальна реабілітація постраждалих територій; поліпшення соціальної інфраструктури; соціальні гарантії медичного обслуговування і ризиків, пов'язаних зі здоров'ям.

Завідувач кафедри кооперації і соціології Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації, кандидат економічних наук, доцент Злотніков А.Г. розповів про суперечності суб'єктивних оцінок наслідків Чорнобильської катастрофи. Він зауважив, що виступає у різних іпостасях – як житель постраждалої території, як ліквідатор, як очевидець і, нарешті, як соціолог-дослідник – і розглядає Чорнобильську проблему з різних точок зору. Важливою демографічною проблемою, пов'язаною з Чорнобилем, зазначив він, стало входження Білорусі в період депопуляції. Злотніков А.Г.

озвучив результати анкетування, що проводилось серед жителів постраждалих областей Білорусі, наголосив на необхідності проведення моніторингу Чорнобильських територій та забезпеченні його фінансування. Він спинився на характеристичні зони радіоактивного забруднення та основних напрямках міграції і звернув увагу на невідповідність результатів досліджень, проведених у різні роки різними інститутами. Доповідач спинився на соціально-економічних проблемах, що нашарувалися на чорнобильську, і запропонував шляхи їх вирішення.

Професор кафедри управління персоналом та економіки праці Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, кандидат економічних наук Гриненко А.М. у доповіді «Комплексність гарантій як основний принцип соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» дав визначення соціального захисту, соціальних прав і гарантій громадян, соціальних пілг і потреб. Аналізуючи весь комплекс гарантій щодо соціального захисту чорнобильців, він зазначив як позитиви, так і негативи нормативно-правового забезпечення і безпосередньо практики реалізації соціального захисту постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС громадян. Гриненко А.М. зосередив увагу на необхідності створення Державного реєстру осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, розширенні сфери видів зайнятості громадян і створенні належних умов праці у сільській місцевості, гнучкої і багатогалузевої системи робочих місць, розширення діапазону неаграрних видів діяльності різних соціально-демографічних груп сільського населення; підвищення рівня радіологічних знань та інформованості населення, у тому числі працівників освіти, охорони здоров'я, аграрного сектору та харчової промисловості і в зв'язку з цим введення в економічних ВНЗ в законодавчому порядку обов'язкової теми з основ соціального захисту чорнобильців та громадян, постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС. Такими дисциплінами, зазначив Гриненко А.М. можуть бути «Соціальна політика», «Управління соціальним розвитком», «Соціальний захист та соціальне страхування» тощо.

За результатами обговорення найбільш актуальних питань соціально-демографічного розвитку постраждалих територій учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-демографічні наслідки Чорнобильської катастрофи» прийняли рекомендації, адресовані Кабінету Міністрів України, в яких викладено основні напрями діяльності у сфері регулювання міграційних процесів, поліпшення стану здоров'я населення, зниження смертності та подовження тривалості життя, створення умов для економічної реабілітації територій, що зазнали радіаційного забруднення.

*Інформацію підготував
кандидат економічних наук В.В. Черніченко*